Een kwestie van balans

Het trendbeeld van de eenheid Amsterdam: vooruitkijken naar en anticiperen op het jaar 2027

16 februari 2023, versie 1.0, definitief
-Status: onder embargo -

Door: Onderzoeksgroep, Team A&O, DRIO, eenheid Amsterdam

POLITIE, EENHEID AMSTERDAM

Team Analyse & Onderzoek (DRIO)

«waakzaam en dienstbaar»

Inleiding

In het jaarlijkse trendbeeld blikt de eenheid Amsterdam terug op de belangrijkste ontwikkelingen binnen het veiligheidsdomein en verkent zij wat deze trends voor de politie betekenen. De eenheid Amsterdam omvat de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn. Wat begon als een exercitie om voorbij de cijfers te kijken door ervaringen en kennis van de werkvloer op te tekenen, is inmiddels uitgegroeid tot een document dat niet alleen inzicht geeft in de dynamiek van het politiewerk binnen de eenheid, maar ook een vinger aan de pols houdt van een maatschappij die continu in verandering is.

Na twee corona-jaren, een decennium sinds de vorming van de Nationale Politie en vijf opeenvolgende edities van het Trendbeeld (2018 t/m 2022) is het tijd om vooruit te kijken. Vandaar deze editie waarin een toekomstgerichte blik centraal staat. Net zoals in de voorgaande trendbeelden, vormen de ervaringen en inzichten van politiemedewerkers van de eenheid Amsterdam het vertrekpunt. De 'hoe nu verder?' vraag werd ook in eerdere jaren gesteld en daaruit bleek dat er behoefte was onder politiemedewerkers om vooral daar dieper op in te gaan. En dat is de vraag die dit jaar gesteld is: Hoe kan de eenheid Amsterdam haar weg vinden binnen een complexe en veranderende samenleving, richting een toekomstbestendige politie? De nadruk ligt daarbij op wat de politie te doen staat. Vandaar dat dit jaar, meer dan voorheen, de blik voornamelijk is gericht op de voorliggende uitdagingen.

De thema's die naar voren komen in dit trendbeeld zijn niet nieuw. Het zijn onderwerpen die al veelvuldig binnen politiegeledingen besproken worden en die vaak ook al terug te vinden zijn in het beleid van de Nationale Politie en ook in de plannen van zowel de eenheid Amsterdam als de regio (via o.a. het Regionale Veiligheidsplan)[1]. Uit deze plannen spreken heldere ambities met betrekking tot o.a. wijk- en webgericht werken, de digitale transitie, een duurzaam inzetbare politie, leiderschapsontwikkeling en 'het basisteam van overmorgen'. De vraag is hoe deze ambities te realiseren en nader in te vullen.

Dit trendbeeld geeft stof tot nadenken en dient als input voor een voortzetting van de dialoog en discussie over de politie van de toekomst. Niet alleen binnen de eenheid Amsterdam, ook binnen andere eenheden, en niet alleen voor de politie, maar ook voor partners en burgers. De bevindingen zijn opgehaald in de eenheid Amsterdam, maar zullen in meer of mindere mate ook spelen binnen de Nationale Politie.

De politie streeft naar transparantie over haar werk, haar handelen en wat de samenleving van haar mag verwachten. Transparantie is een van de speerpunten waarop de korpschef Van Essen inzet en hij stelt: *"Het gaat steeds beter, ik zie een stijgende lijn. Tien jaar geleden zag je nooit een politiechef op tv uitleg geven. Nu wel."*[2] De behoefte aan het vertellen van het 'politieverhaal' is onder politiemedewerkers groot en dit trendbeeld past in dit streven: het geeft zowel de eigen organisatie als partners en burgers inzicht in de dilemma's die spelen omtrent het politiewerk van de toekomst.

Methode

Voor het verkennen en onderzoeken van de toekomst is gebruik gemaakt van de 'Zoom-out, Zoom-in' methodiek als hulpmiddel om goed onderscheid te maken tussen algemene maatschappelijke trends en de trends die het politiewerk direct raken. Op basis van een analyse van de trendbeelden van de afgelopen vijf jaar (2018 t/m 2022) en recente rapporten en studies over trends in het veiligheidsdomein kwamen aldus zeven bepalende trends voor de eenheid Amsterdam naar voren.

Nog meer dan in voorgaande jaren, staat in deze editie van het trendbeeld het verhaal van de werkvloer van de politie centraal. Politiemedewerkers van alle districten en diensten van de eenheid Amsterdam hebben zich vrijwillig gemeld om hun inzichten en verwachtingen omtrent de toekomst van het politiewerk in brainstormsessies met elkaar te delen. Ook zijn sessies gehouden met medewerkers OOV (Openbare Orde en Veiligheid) van de gemeenten binnen de eenheid Amsterdam, en onderzoekers van andere eenheden. Daarnaast zijn experts en partners geraadpleegd en is gebruik gemaakt van kennis vanuit de wetenschap en de media. Op die wijze is een meer integraal perspectief tot stand gekomen, ter aanvulling en validatie van de bevindingen uit de sessies. Een overzicht van alle deelnemers en respondenten is te vinden in de bijlage 'Bronnen en Literatuur'. De leescommissie bestond uit criticasters vanuit de politie (zowel eenheid Amsterdam als de staf KL), het OM (Openbaar Ministerie), het ministerie van Justitie en Veiligheid, de gemeenten binnen de eenheid en het RIEC en haar partners.

ONDER EMBARGO

Tijdens de toekomst verkennende sessies en de interviews stonden de volgende vragen centraal: *Welke trends zijn bepalend voor de toekomst van het politiewerk en wat voor politie hebben we nodig om deze het hoofd te kunnen bieden?* Het doordenken van de toekomst gebeurde volgens een stappenplan:

- Stap 1 *Verkennen en valideren van de 7 trends en de drijvende krachten*
- Stap 2 *Welke (3 à 4) trends zijn de meest bepalende?*
- Stap 3 *Wat is daarvan de impact op het politiewerk: hoe werken deze door richting de toekomst?*

Leeswijzer

Eerst worden in '**2022 in vogelvlucht'** de belangrijkste gebeurtenissen weergegeven die het afgelopen jaar speelden rond het politiewerk in de eenheid Amsterdam.

Vervolgens worden onder de noemer '**Terugblikken en vooruitkijken'** de zeven meest pregnante trends waar de eenheid Amsterdam momenteel mee te maken heeft één voor één besproken. Deze zijn achtereenvolgens:

1. In de digitale stroomversnelling
2. Georganiseerde en ondermijnende criminaliteit
3. Maatschappelijke onrust en de toenemende druk op de openbare orde
4. Verharding op meerdere fronten
5. Van 'zorgen om kwetsbare groepen' naar de aanpak Zorg & Veiligheid
6. Samenwerken met publieke en private partijen
7. Interne ontwikkelingen rond capaciteit, werkdruk en welzijn

Per trend wordt, gebaseerd op de trendbeelden van de afgelopen vijf jaar, achteromgekeken. Ook wordt er vooruitgekeken naar het jaar 2027 aan de hand van wetenschappelijke kennis, aangevuld met de inzichten van de politiemedewerkers, experts en partners.

ONDER EMBARGO

Eenheid Amsterdam: 2022 in vogelvlucht

In 2022 nam Nederland afscheid van de coronamaatregelen. De samenleving ging weer open, en het maatschappelijk leven kon - zonder restricties –doorgang vinden. Koningsdag, Pride, festivals en andere evenementen vonden plaats en ook de drukte in de horeca en op straat werd weer als vanouds. Het was echter ook het jaar van mondiale onrust en onzekerheden. Eind februari brak de oorlog in Oekraïne uit met grote gevolgen wereldwijd. De Russische invasie leidde onder meer tot een asiel- en een energiecrisis.

Het demonstratie landschap zag er in 2022 anders uit dan de voorgaande jaren. Op 2 januari werd door duizenden betogers gedemonstreerd tegen het coronabeleid op het Museumplein. Deze demonstratie viel samen met een geplande staking van de Mobiele Eenheid (ME) om aandacht te vragen voor de hoge werkdruk. De staking is in afgeslankte vorm doorgegaan. Bij confrontaties met betogers raakten vier agenten gewond[3]. Klimaatactivisten lieten veelvuldig van zich horen in 2022. In Amsterdam werd door onder meer Extinction Rebellion op Schiphol, in het Concertgebouw en bij het kantoor van een Russisch gas- en oliebedrijf geprotesteerd, om aandacht te vragen voor de negatieve gevolgen van klimaatverandering. De grootschalige boerenprotesten die in de zomer van 2022 overal in het land werden georganiseerd tegen het stikstofbeleid, vonden in de regio Amsterdam slechts tweemaal in beperkte vorm plaats[4][5]. Daarnaast waren er o.a. protesten tegen de oorlog in Oekraïne, tegen de mistanden bij het programma 'The Voice' en werd er in solidariteit met de Verenigde Staten voor het recht op abortus gedemonstreerd.

Eind februari gijzelde een bewapende man een klant in de Apple Store op het Leidseplein[6]. Hierbij werd onder andere op agenten geschoten. De **urenlang durende gijzeling** was aanleiding voor een ongekend grote operatie vanuit de politie en de hulpdiensten[7]. Uiteindelijk werd de gijzelnemer aangereden door een gepantserde wagen van de Dienst Speciale Interventies (DSI) en overmeesterd. Het politieoptreden kon op veel lof rekenen: "*alle agenten hebben die avond moed en professionaliteit getoond, waardoor alle gegijzelden het pand uiteindelijk ongedeerd konden verlaten*," aldus burgemeester Halsema[8]. Ook minister van Justitie Yesilgöz prees het 'beheerste en doortastende optreden' van de politie[9].

In maart kwam het voorafgaand aan het duel Ajax-Benfica tot een gewelddadige confrontatie tussen **Ajaxsupporters** en de ME. Er werd met zwaar vuurwerk en ijzeren staven gegooid naar de politie. Agenten liepen hierbij brandwonden en gehoorschade op[10]. De politie voelde zich genoodzaakt tot de inzet van geweld, waaronder traangas. Na de inzet van de politie keerde de rust terug[11]. Toen Ajax op 11 mei voor de 36e keer landskampioen werd, kwamen Ajax en de lokale driehoek tot de conclusie dat vanwege een landelijk tekort aan beveiligers een huldiging op het Museumplein niet mogelijk was[12]. Als reactie op dit nieuws werd burgemeester Halsema online ernstig en veelvuldig bedreigd. Zij deed een week later aangifte van de bedreigingen[13]. Er werden in totaal vijf verdachten aangehouden[14].

Eind mei 2022 kwam de **veelbesproken documentaire** '*De blauwe familie'* uit, waarin uitsluiting, discriminatie en racisme binnen de Nederlandse politie aan de kaak werden gesteld. De verhalen van (voormalig) politiecollega's hadden veel impact, zowel intern als extern. De documentaire werd een kantelpunt genoemd[15].

In de strijd tegen **digitale criminaliteit** werden in 2022 een aantal mooie slagen gemaakt door de politie. Zo werd eind juni het convenant 'No More Leaks' ondertekend[16] waardoor de politie data kan delen met private partners om misbruik met inloggegevens te voorkomen. Eind november werd door het Amsterdamse cybercrimeteam een 25-jarige man uit Almere gearresteerd. Hij wordt verdacht van het stelen en/of verhandelen van miljoenen persoonlijke gegevens wereldwijd[17]. Ook kon in 2022 een groot netwerk worden opgerold, waarin diverse verdachten zich bezighielden met grootschalige vormen van witwassen van miljoenen euro's in contant geld en bitcoins[18].

ONDERWERP

In de zomer van 2022 werden voor de **screening van asielzoekers** in ter Apel Amsterdamse politieagenten ingezet. Daarmee viel opnieuw een deel van de capaciteit in de eenheid weg. Politiechef Paauw gaf aan dat deze extra bijstand direct ten koste ging van "*de handhavingskracht van de politie in de eenheid Amsterdam*" en pleitte daarom voor structurele maatregelen met betrokkenen in de asielketen[19].

Afgelopen jaar vonden er geen **liquidaties** plaats in de eenheid Amsterdam. Wel vielen er elf doden door geweld[20]. In de liquidatiezaak Eris werden in juli fikse straffen uitgedeeld: de drie hoofdverdachten kregen levenslang van de rechtbank. Twee andere verdachten kregen de maximale celstraf van 30 jaar opgelegd[21]. Bij het aanpalende en omvangrijke liquidatieproces Marengo werden voor het eerst naast agenten ook militairen ingezet ter beveiliging[22]. Met vier **cocaïnevangsten** in het havengebied van Amsterdam van in totaal 1.522 kilo was 2022 een recordjaar[23]. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan een grote vangst in juli, toen maar liefst 1.100 kilo werd aangetroffen in een container tussen een lading cacaobonen[24].

Dure horloges zijn al langer een gewild object bij overvallers[25]. In 2022 vonden een aantal geruchtmakende overvallen plaats. In juli werd de hoofdstad opgeschrikt door een poging tot een horlogeroof op een vol terras aan de Beethovenstraat, waarbij een pistool op het hoofd van een gast werd gezet. De overvaller wist te ontkomen[26]. In augustus werd voetballer Dusan Tadic om dezelfde reden slachtoffer van een gewelddadige overval bij zijn woning[27].

In 2022 zag de politie een fors aantal **aanslagen met explosieven**: aan het eind van het jaar stond de teller op circa 100 binnen de eenheid Amsterdam[28]. Voor deze aanslagen werd voornamelijk gebruikgemaakt van zwaar vuurwerk. Vooral horecagelegenheden moesten het in 2022 ontgelden, maar ook woningen waren doelwit[29].

In oktober was het meerdere avonden **onrustig op de kermis** in Osdorp. Er waren vechtpartijen en groepen rellende jongeren gooiden vuurwerk naar bezoekers en politie. Na twee dagen van aanhoudende onrust en agressie richting hulpverleners werd de ME ingezet[30]. Een flinke inzet van politie, samen met die van jeugdcoaches, buurtvaders en -moeders zorgde ervoor dat het de daaropvolgende dag rustig was op de kermis.

Eind oktober 2022 liep een **Eritrees feest** in een Amstelveens partycentrum uit de hand. Toen gasten de toegang tot het besloten feest werd geweigerd, ontstonden er hevige rellen[31]. Er werden abri's vernield en mensen raakten slaags met de beveiliging. Ook toegesnelde politieagenten werden aangevallen: er werd onder meer met glas en stenen gegooid. Er zijn die avond 25 aanhoudingen verricht.

In november besloot de Amsterdamse driehoek de tweede **proef preventief fouilleren** stop te zetten nadat de politie wapencontroles had uitgevoerd buiten de daarvoor aangewezen gebieden[32]. Een intern feitenonderzoek wees uit dat de gemaakte fouten te wijten waren aan interne communicatie die niet op orde was. Hierdoor ontstond volgens politiechef Frank Paauw onduidelijkheid. Er zal geen vervolg op de proef komen.

Eind 2022 leidden de zeges van het Marokkaanse voetbalteam tijdens het WK in Qatar naast blijdschap en trots, ook tot **rellen**. In West en Nieuw-West[33] sloeg de feeststeer om: er werd zwaar vuurwerk afgestoken, auto's en scooters vernield, brandjes gesticht en de politie werd bekogeld met vuurwerk en stenen. In reactie op de ordeverstoringen trof de driehoek preventieve maatregelen, waaronder het aanwijzen van veiligheidsrisicogebieden. De ME trad op en er werden aanhoudingen voor o.a. opruiing en openlijke geweldpleging verricht. Er werd door de politie nauw en goed samengewerkt met jongerenwerkers, buurtvaders en -moeders en straatcoaches.

ONDERZOEK

Terugblikken en vooruitkijken

1. In de digitale stroomversnelling

Ontwikkelingen sinds 2018

Er is sprake van een groeiende digitalisering van de samenleving, aldus de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (Bijleveld e.a., 2021). De afgelopen jaren zijn de fysieke en digitale wereld steeds meer verweven geraakt, en dat geldt ook voor de verschillende verschijningsvormen van criminaliteit. Het onderscheid tussen klassieke criminaliteit en gedigitaliseerde criminaliteit is vervaagd en nieuwe online vormen dienen zich voortdurend aan. De voorgaande trendbeelden laten zien dat de omvang van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit al jaren stijgt. Volgens het Nationaal Cybersecurity Centrum (NCSC) heeft de coronacrisis '*het digitale landschap blijvend veranderd*' en fungeerde de pandemie als een katalysator. Hiermee werd cybercriminaliteit[34] (nog) meer alomtegenwoordig.

De afgelopen vijf jaar hebben criminelen laten zien voor te lopen op justitie in de digitale wedloop en zeer inventief te zijn. Een crimineel hoeft tegenwoordig geen hacker meer te zijn omdat online alles in klant-en-klare pakketjes te koop is (Trendbeeld, hierna: TB 2022). Mede vanwege de lage pakkans en de fysieke afstand tot het delict wanen veel cybercriminelen zich onaantastbaar en blijft cybercriminaliteit zeer lucratief. De digitale kwetsbaarheid van de samenleving is een punt van continue aandacht voor overheid, burgers en bedrijven. Een reeds in 2018 gesignaleerde trend zette echter door: er is een groep mensen die niet mee kan met de razendsnelle (digitale) ontwikkelingen. Anno 2022 wordt hierover veelal gesproken in termen van groeiende digitale ongelijkheid.

Onderzoek uit 2012[35] toonde al de knelpunten waar de politie tien jaar later nog mee worstelt: onvoldoende kennis binnen de organisatie in combinatie met een lage aangiftebereidheid van cybercriminaliteit. Slachtoffers blijken uit schaamte of een gebrek aan vertrouwen in de strafrechtelijke aanpak niet naar de politie te stappen (TB 2022). Dit resulteert in beperkt zicht op wat er zich online afspeelt aan strafbare feiten. Het thema werd in verschillende trendbeelden dan ook geclassificeerd als 'een onzichtbare dreiging'. Ook de risico's rondom synthetische (door Artificiële intelligentie (AI) gegenereerde of gemanipuleerde) media komen veelvuldig terug. In 2019 werden o.a. nepnieuws en deepfakes door experts beschouwd als fenomenen om rekening mee te houden. In de daaropvolgende beelden (TB 2020-2022) uitten politiemedewerkers vanuit het perspectief van opsporing en waarheidsvinding grote zorgen omtrent deepfakes. Deze worden volgens het NCSC ook steeds meer ingezet voor aanvallen via sociale media om gevoelige data en inloggegevens te bemachtigen.

Verwachtingen richting 2027

'*Cybercrime is here to stay*' was het credo onder politiemedewerkers in het trendbeeld van 2020. Ook nu geven zij aan dat digitalisering de meest bepalende trend voor de toekomst is en blijft. De digitale component komt nu al terug in alle aspecten van het politiewerk: zowel in de interne werkprocessen als extern in het werkaanbod, en het belang daarvan zal enkel toenemen. Het is helder dat de politie momenteel achterloopt qua kennis en kunde, maar ook qua faciliteiten op dit vlak, in het bijzonder in de basispolitiezorg. De verwachting onder medewerkers is dat de politie zal moeten leren omgaan met een achterstand. Ook loopt de politie in technisch opzicht nog achter. Zo beschikt zij veelal niet over de nieuwste middelen en technieken op ICT-gebied en evenmin over voldoende menskracht om hieraan goed uitvoering te geven. Ook dat zal een belemmering blijven waarmee de komende jaren rekening gehouden moet worden.

Op het gebied van digitale criminaliteit hebben zowel politie als haar partners de komende jaren nog een inhaalslag te maken. Ondertussen zit de samenleving al volop in de digitale transformatie. De politie en haar partners in het veiligheidsdomein zijn hier vooralsnog niet op ingericht en onvoldoende opgewassen tegen wat nog komen gaat. Samenwerking en informatie-uitwisseling tussen publieke en private partijen worden als cruciaal gezien voor een goede aanpak van digitale criminaliteit.

Anticiperen op 2027

Inmiddels wordt er door de politie samengewerkt met private partijen, gemeenten, OM en andere overheidspartners maar ook met banken en hulpverleningsinstanties om digitale criminaliteit integraal en internationaal aan te pakken. Ook beschikt de politie over specialistische teams en medewerkers die grote stappen zetten en vooruitlopen wat betreft de aanpak van synthetische media, cryptodata en het darkweb. Onder de vlag van de digitale transformatie lopen er diverse initiatieven, projecten en acties die zich richten op het beter toerusten van de basispolitiezorg en de recherche op alles wat met digitale criminaliteit te maken heeft en op het verbeteren van het digitaal werken in

ONDERZOEK

de gehele organisatie. Zo reserveert de politie via Operatie Centurion specialistische recherchecapaciteit om digitale criminaliteit als vriend-in-nood-fraude, aan- en verkoopfraude, phishing en (bank)helpdeskfraude effectiever te bestrijden. 'Verbonden met wijk en web' is het motto van de beweging die binnen de eenheid Amsterdam is ingezet richting een toekomstbestendig basisteam: het basisteam van overmorgen. Daarin staat de lokale verankering en nabijheid tot burgers van de politie centraal, zowel fysiek als online, juist omdat de fysieke en digitale wereld steeds meer verweven zijn geraakt.

2. Georganiseerde en ondermijnende criminaliteit

Ontwikkelingen sinds 2018

Een groot deel van de criminaliteit in de eenheid Amsterdam houdt verband met de cocaïnemarkt, zo stelde het trendbeeld in 2018, maar al snel werd duidelijk dat het om meer dan cocaïne ging. Drugs, in combinatie met witwassen, vormen hét verdienmodel van de georganiseerde misdaad en daar gaan enorme hoeveelheden geld in om. Het blijkt een onweerstaanbaar verdienmodel dat niet alleen aantrekkelijk is voor de grote bazen, maar ook voor de dealers. Nederland speelt een belangrijke rol in de productie van synthetische drugs en het wassen van cocaïne uit smokkelmateriaal. Daarnaast fungeert ons land binnen de wereldwijde 'narconomie' als distributieland. Nederland is een doorvoerland voor drugs en de handel gaat gepaard met excessief geweld. Ook tijdens de coronapandemie ging de drugseconomie gewoon door: ze bleek pandemiebestendig (TB 2021). Sommige jongeren raken al op jonge leeftijd betrokken bij drugscriminaliteit. Ze worden geronseld en ingezet voor criminele klussen. In de afgelopen jaren zijn jonge jongens als uithaler van drugs in de havens aangehouden. Hun opdrachtgevers blijven onzichtbaar, er wordt gezwegen tijdens verhoren en 'snitchen' is een doodzonde.

Het trendbeeld van 2019 constateert een duidelijke trend binnen de georganiseerde criminaliteit: de grenzen van het geweld verschuiven. Al sinds 2012 is sprake van aan de drugseconomie gerelateerde schietpartijen waarbij niet langer enkel criminelen het slachtoffer worden. Plus: waar liquidaties voorheen buiten het zicht van de burger plaatsvonden, verplaatsten die zich naar de openbare ruimte (TB 2019). Het trendbeeld 2020 stelt dat 2019 het jaar is dat ieder ervan doordrongen raakte dat er actie nodig is, omdat de drugseconomie omvangrijk en invloedrijk is en een (potentieel) ontwrichtende werking op de samenleving heeft. Begin 2019 gaf de minister van Justitie en Veiligheid aan dat een kentering nodig is in de aanpak van drugscriminaliteit en het rapport dat hetzelfde jaar verscheen over 'de achterkant van Amsterdam' (Tops & Tromp, 2019) droeg in belangrijke mate bij aan de gevoelde urgentie.

De trendbeelden van de afgelopen jaren maken duidelijk: de rechtsstaat staat onder druk. Het is bekend dat criminele groepen zich actief bezighouden met het beïnvloeden en afpersen van legale partijen. De omvang van corruptie werd zichtbaar door de ontsluiting van cryptotelefoons (Encrochat, Sky ECC en meer recent Exclu). Een ander fenomeen dat als zeer ondermijnend wordt ervaren voor het functioneren van de rechtsstaat is het bedreigen van gezagsdragers vanuit kringen van de georganiseerde misdaad. Zo nam het aantal bedreigingen van officieren van justitie, advocaten, politici, bestuurders en journalisten flink toe[36]. Steeds werden nieuwe grenzen overschreden, ook wat betreft de toepassing van excessief geweld. In 2018 werd de broer van een kroongetuige vermoord. In 2019 volgde de liquidatie van advocaat Derk Wiersum en in 2021 kwam misdaadjournalist Peter R. de Vries om bij een moordaanslag.

Politiemedewerkers zagen de werkwijze van de georganiseerde criminaliteit veranderen over de afgelopen vijf jaar. In het trendbeeld van 2022 beschrijven politiemedewerkers deze in termen van:

- Fluïde netwerken die moeilijk grijpbaar zijn voor opsporingsinstanties
- Gekenmerkt door een tendens van verharding, nietsontziendheid en meedogenloosheid
- Criminelen gedragen zich grenzeloos en wanen zich onaantastbaar
- Het heeft een ontwrichtende werking op kwetsbare wijken
- Ernstige zorgen over jonge aanwas in de drugscriminaliteit

Verwachtingen richting 2027

De georganiseerde en ondermijnende criminaliteit blijft ontegenzeggelijk een factor van belang in de toekomst. Criminelen blijven elke gelegenheid aangrijpen om de illegale activiteiten uit te breiden. Daarbij opereren ze zowel offline als online en over de landsgrenzen heen (Europol, 2021; Kis, 2019; Studiecentrum SBO, 2021; Spapens e.a., 2016).

ONDERZOEK

Politiemedewerkers verwachten dat de georganiseerde misdaad zich blijft ontwikkelen. Waarbij opgemerkt wordt dat 'we' daar als overheid nauwelijks grip op hebben. "*Pak je er eentje op, staan er weer nieuwe op".* De risico's voor jeugdigen zijn groot, maar iedereen in een kwetsbare uitgangspositie kent een verhoogd risico: criminelen maken hier zonder scrupules gebruik van. Politiemedewerkers zien dat drugshandel zeker een van de belangrijkste inkomstenbronnen blijft voor criminelen, maar zij zien en verwachten ook een toename van fraude. Daarnaast zullen criminelen overal op inspringen waar geldelijk gewin te behalen is, bijvoorbeeld wapenhandel als gevolg van de oorlog in Oekraïne en mensenhandel in relatie tot vluchtelingen.

Anticiperen op 2027

Het wordt duidelijk: de aanpak van de georganiseerde criminaliteit is er één van de lange adem. En ook al worden successen geboekt in de aanpak van ondermijning, de organisatie van de aanpak kan beter. Het is aan de rechtsstaat om tegenwicht te blijven bieden, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor lokale integrale samenwerking. Een voorbeeld daarvan is het Centrum Weerbare Sierteeltsector, waarin publieke en private partijen zich samen inzetten om de sierteeltsector weerbaar te maken tegen ondermijnende criminaliteit[37].

Binnen de opsporing wordt daarnaast ingezet op een meer proactieve werkwijze waarbij het verstoren van criminele processen centraal staat. Zo wordt voor de aanpak van financiële criminele geldstromen door de eenheid ingezet op specifieke financiële schakels, bijvoorbeeld op het gebied van ondergronds bankieren. Daarvoor wordt intensief samengewerkt met landelijke en regionale overheidspartners, zoals de Financial Intelligence Unit (FIU) en het RIEC-AA (Regionaal Informatie en Expertise Centrum Amsterdam-Amstelland). Daarnaast speelt het gebruik van inbeslaggenomen cryptodata een belangrijke rol bij het inzichtelijk maken en opsporen van criminele financiële geldstromen en hierop zal de politie blijvend investeren[38]. De aanpak ondermijning is één van de speerpunten in het jaarplan van de eenheid Amsterdam en zij zet daarbij in op het data gedreven werken, de eerstelijnsopsporing en de aanpak cybercrime.

3. Maatschappelijke onrust en de toenemende druk op de openbare orde

Ontwikkelingen sinds 2018

In alle trendbeelden vanaf 2018 wordt polarisatie benoemd en in verband gebracht met 'tumult' in de samenleving. Want lang voor de coronapandemie waren er al zorgen over de groeiende tegenstellingen en spanningen tussen groepen. Mensen trokken zich meer terug in de eigen bubbel en de invloed van sociale media was groot. Het aantal demonstraties nam gestaag toe de afgelopen jaren; over het gehele politieke spectrum en van lokale tot internationale kwesties.

De coronapandemie gaf polarisatie een extra impuls. De onderlinge verdraagzaamheid verminderde, onvrede over overheidsbeleid groeide en de bereidheid tot demonsteren – wat een grondrecht is – was groot. Het aantal onderwerpen waarvoor mensen de straat opgingen nam toe en werd meer divers: van klimaat in 2019 tot corona in de meer recente beelden. Er waren anti-overheidsprotesten waar veel uiteenlopende partijen elkaar vonden. Er werd gesproken van 'maatschappelijke onrust' en 'maatschappelijk ongenoegen'. Toch is dit geen nieuw fenomeen: in het trendbeeld 2019 spraken experts ook al over het feit dat burgers meer dan voorheen een weerwoord hadden naar gezagsdragers en het veel vaker voorkwam dat zij hun ongenoegen op een '*ongenuanceerde wijze*' uitten. Ook waaiden uiteenlopende complottheorieën over uit o.a. de Verenigde Staten en vinden zij vandaag de dag steeds meer gehoor: een expert noemt het de *"complottisering*" van de maatschappij.

Een afnemend vertrouwen in de politiek, negatieve en desinformatie, diverse crises, waaronder de woning-, asiel-, corona-, stikstof-, energie- en klimaatcrisis (de Graaf, 2022) en de snelheid waarmee het nieuws wordt verspreid, via onder andere sociale media, dragen bij aan maatschappelijke onrust onder een immer bredere laag van de bevolking. Burgers voelen zich structureel tekortgedaan door het systeem: overheidsbeleid blijkt soms onuitvoerbaar, ineffectief en kan mensen tegenwerken (Putters, 2022: p.5). Er is, aldus een expert, een "*pluriformiteit aan boosheid*".

Met name de grote demonstraties, zoals bijvoorbeeld het 'koffiedrinken' op het Museumplein, kostten de driehoekspartners in de eenheid Amsterdam veel tijd en capaciteit. Het is balanceren op het snijvlak van handhaving openbare orde en het waarborgen van het recht om te demonstreren. Demonstraties worden niet altijd vooraf gemeld en de mate van georganiseerdheid – en daarmee aanspreekbaarheid – van demonstranten neemt af. De afgelopen vijf jaar zijn de meeste demonstraties goed verlopen, maar er is een aantal keer gericht geweld gebruikt tegen de politie. De impact daarvan op politiemedewerkers was groot.

ONDEREMBARGO

Daarnaast namen de zorgen over radicalisering en terrorisme toe. Anno 2022 is de terroristische dreiging in Nederland volgens de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) meer divers. Hoewel het jihadisme in elk trendbeeld wordt behandeld als de voornaamste terroristische dreiging, is er vanaf het trendbeeld 2019 ook jaarlijks aandacht gevraagd voor de dreiging uit extreemrechtse hoek. Sinds 2022 komt daar een nieuwe categorie bij: volgens de NCTV (2022) kunnen ook anti-overheidssentimenten aanleiding geven tot extremistisch en zelfs terroristisch handelen.

Verwachtingen richting 2027
Periodes van onzekerheid leggen meer druk op politie en haar partners. Het is te verwachten dat de openbare orde nog meer onder druk komt te staan door een verdere toename of opeenstapeling van crises. Polarisatie, maatschappelijke onrust en anti-overheidssentimenten zullen toenemen, met als gevolg: demonstraties en fysiek verzet (Tops e.a., 2022; Derksen e.a., 2022; Studiecentrum SBO, 2021). Politiemedewerkers "*houden hun hart vast"* wat betreft de ontwikkelingen rond openbare orde de komende jaren: tegenstellingen gaan groter worden, en alle crises bij elkaar gaan effect hebben. De stap naar gebruik van geweld lijkt makkelijker in plaats van het aangaan van de discussie.

Ook zijn er blijvende zorgen over radicalisering. Wat als activistische groepen menen dat hun doemscenario's realiteit worden: hoe aannemelijk is het dat zij radicaliseren tot een punt waar zij bereid zijn de grens over te gaan en geweld te gebruiken? De verijdelde coup door rechts-extremisten in Duitsland[39] is hier een recent voorbeeld van.

Anticiperen op 2027
Maatschappelijk ongenoegen is een fenomeen van alle tijden en het is belangrijk dat iedereen in de samenleving de mogelijkheid heeft om dit ongenoegen te uiten. Dit mag echter niet gepaard gaan met geweld tegen personen of objecten. Het is van belang dat de politie, als een neutrale politie voor iedereen, ook op die momenten in verbinding staat met de samenleving om legitiem en effectief te blijven. Met het programma 'Politie voor Iedereen' werkt de politie aan haar doelstelling om voor iedereen een betrouwbare, herkenbare en benaderbare politie te zijn. Zo wordt binnen de eenheid Amsterdam culturele diversiteit onder het personeelsbestand gestimuleerd.

Om op maatschappelijke onrust te kunnen anticiperen is een goede informatiepositie onontbeerlijk. De eenheid Amsterdam zet in op het intensiveren van bestaande werkprocessen, o.a. door zo gericht mogelijk intelligence binnen te halen, om voorbereid te zijn op excessen.

4. Verharding op meerdere fronten

Ontwikkelingen sinds 2018
Qua verharding binnen de georganiseerde en ondermijnende criminaliteit is een sterk opgaande lijn te ontwaren. In het trendbeeld van 2018 wordt gesproken over een 'algehele verharding' als gevolg van het geweldgebruik en het gemak van liquidaties in de openbare ruimte. Het trendbeeld van 2020 spreekt van een normalisering van de aanwezigheid van geweld en drugs en in 2021 wordt de georganiseerde misdaad door politiemedewerkers gekenschetst als grenzeloos, onaantastbaar en nietsontziend. Ze bemerken een veranderende attitude onder criminelen waarbij vertegenwoordigers van de rechtsstaat slachtoffer worden van – al dan niet dodelijk - geweld en waarbij criminelen ook onschuldige burgers treffen. Handgranaten, explosieven of zwaar vuurwerk worden met regelmaat bij woningen en bedrijven geplaatst, als waarschuwing in een crimineel conflict. De bedreiging van gezagsdragers, politici en journalisten nam de afgelopen jaren toe en de grenzen van het geweld verschoven (zie trend 'georganiseerde en ondermijnende criminaliteit').

De totale jeugdcriminaliteit neemt sinds 2018 af, maar het aantal jonge verdachten van ernstige feiten is toegenomen (zie TB 2022). In het trendbeeld van 2021 geven professionals aan een verharding te ervaren van de online- en straatcultuur waarbij jongeren elkaar beroven of afpersen onder dreiging van geweld. Er zijn zorgen om het gemak waarmee jongeren geweld gebruiken en de normalisering van wapenbezit, zowel qua vuurwapens als messen. En dit is nog immer een grote zorg onder politiemedewerkers.

Er wordt een normverschuiving over de hele linie gesignaleerd. Deze uit zich in een toenemende bereidheid tot het plegen van geweld. Waar politiemedewerkers in het trendbeeld 2019 nog spraken over verruwing en verhuftering onder burgers, hebben we het tegenwoordig over verharding van de samenleving. Gericht geweld tegen

ONDERZOEK

politieambtenaren nam toe, werd heftiger en nam extremere vormen aan. Zoals bijvoorbeeld doxing, waarbij persoonlijke gegevens van medewerkers online openbaar gemaakt worden, wat als zeer bedreigend wordt ervaren.

Verwachtingen richting 2027
Verharding raakt drie andere belangrijke trends: georganiseerde en ondermijnende criminaliteit, digitalisering en de toenemende druk op de openbare orde. "*Jongeren met wapens en drugs, het schelden op het internet. Het wordt zo normaal gevonden. Hier krijgen we het nog veel drukker mee",* aldus een politiemedewerker. Binnen de politie is de verwachting dat deze trend van verharding doorzet.

Binnen de georganiseerde misdaad wordt toenemende verharding verwacht, zeker als het justitie lukt om criminelen "*echt te raken*". Als voorbeeld wordt de bedreiging van de Belgische minister van Justitie genoemd[40]. Het gebruik van wapens en geweld onder jongeren, tussen burgers onderling, van burgers naar de overheid en door de georganiseerde misdaad, zal zeker niet verdwijnen. De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) wijst erop dat veel dreigingen verband houden met een toenemende verdeeldheid en verharding (AIVD, 2022). Mensen hebben reden boos te zijn, aldus Jan Jaap de Ruiter (KIS, 2019), en die boosheid wordt steeds feller geuit, ook digitaal. Polarisatie kan steeds verder escaleren en leiden tot vijandschap en verharding van het publieke debat (Studiecentrum SBO, 2021).

Anticiperen op 2027
Verharding is een hardnekkig en weerbarstig probleem waar moeilijk iets tegen te ondernemen is. Vanuit de programma's Veilige Publieke Taak en Geweld Tegen Politieambtenaren, is hier blijvend aandacht voor. Het gaat om het bestrijden en voorkomen van agressie en geweld tegen werknemers, en het aanpakken van de daders.
Op 7 februari 2023 werd het wetsvoorstel 'Strafbaarstelling gebruik persoonsgegevens voor intimiderende doeleinden' unaniem aangenomen in de Tweede Kamer. Daarmee wordt doxing strafbaar gesteld.

5. Van 'zorgen om kwetsbare groepen' naar de aanpak Zorg & Veiligheid

Ontwikkelingen sinds 2018
Alle trendbeelden sinds 2018 overziend, is er een stijging waarneembaar van de aandacht voor personen die in aanraking komen met de politie en tegelijkertijd zorg nodig hebben. Veel van het politiewerk speelt zich af op het snijvlak van zorg en veiligheid en door de jaren heen is de focus verlegd van bepaalde doelgroepen naar een meer algemene werkwijze rond alles wat met zowel zorg als veiligheid te maken heeft.

In 2018 vroeg het trendbeeld specifiek aandacht voor drie kwetsbare groepen die opvielen in relatie tot het politiewerk: personen met onbegrepen gedrag, ouderen en ongedocumenteerden. Ook in de twee daaropvolgende jaren (2019 en 2020) komen de ouderen en de ongedocumenteerden naar voren als kwetsbare groepen. In de afgelopen vijf jaar werd herhaaldelijk gewezen op de grote druk die personen met onbegrepen gedrag leggen op de capaciteit van de politie. Het aantal incidenten waarbij zij betrokken zijn, laat een gestage toename zien en daarnaast ook een verzwaring. Zo viel een man in 2021 in de Amsterdamse buurt De Pijp mensen aan waarbij een dode en een aantal gewonden vielen[41]. De politie is er meestal als eerste bij en vangt veel op in het kader van de veiligheid. Er waren meerdere incidenten waarbij de politie zich genoodzaakt zag een wapen te gebruiken.

In het trendbeeld van 2021 wordt er voor het eerst een apart hoofdstuk gewijd aan 'kwetsbare groepen'. Naast de personen met verward gedrag is de aandacht verbreed naar huiselijk geweld, slachtofferzorg en mensenhandel. Politiemedewerkers uitten hun zorgen over mensenhandel en diverse vormen van seksueel geweld die ze in hun werk aantreffen. Dit alles speelt zich meer dan voorheen online af en blijft grotendeels onder de radar.

Waar in 2018 nog goed nieuws te melden was over de jeugd omdat de cijfers jeugdcriminaliteit dalende waren, kwamen daarna geheel andere geluiden naar boven. In het trendbeeld van 2019 werd gesproken over de zorgen over 'jongere jeugd' in de drugshandel die de 'kneepjes van het vak' leert van de oudere jeugd. Een jaar later springen de problemen met jongeren in de drugscriminaliteit en 'kinderen met messen' direct in het oog. Met name drillrap, een muziekstroming waarin vaak wapens en geweld worden verheerlijkt, wordt met argusogen bekeken: *'wat doet deze muziek met jongeren, vooral de kwetsbare en beïnvloedbare jeugd?'* (TB 2020: p.5). In 2022 staat de verharding onder jongeren nog hoger op de agenda's: '*Jongeren die doorgroeien in de drugscriminaliteit en het wapengebruik en –bezit onder jongeren: het zijn problemen die prioriteit hebben'* (TB 2022: p.15).

ONDER EMBARGO

Verwachtingen richting 2027
Een integrale aanpak, samen met zorg- en hulpverleningspartners tot op wijkniveau lijkt de meest aangewezen weg. Ook zonder glazen bol is te verwachten dat de problematiek van kwetsbare groepen die in aanraking komen met de politie niet zal afnemen (zie Tops e.a., 2022). Integendeel, de verwachting is dat een toenemend aantal mensen buiten de boot zal vallen in onze maatschappij (KIS, 2019).

Het grootste probleem voor de toekomst vinden politiemedewerkers dat de politie niet als eerste aan zet hoort te zijn in de zorg voor kwetsbare personen, maar dat dat nu vaak wél het geval is. Dat lijkt een ogenschijnlijke discrepantie. Aan de ene kant vinden veel medewerkers dat ze voor oneigenlijke zaken worden ingezet[42] waardoor tevens de druk op de capaciteit toeneemt. Aan de andere kant geven collega's aan dat deze problematiek wel tot het takenpakket van de politie hoort. Het gaat namelijk veelal om niet te bagatelliseren veiligheidsrisico's en strafbare feiten met vaak grote impact op slachtoffers en betrokkenen. Denk aan huiselijk geweld, structurele overlast, zedenmisdrijven en mensenhandel, en de impact van digitale criminaliteit op ouderen.

Politiemedewerkers zien dat dit niet alleen druk legt op de politie maar op de gehele samenleving en dat de politie onvoldoende in staat is hier een adequate oplossing voor te bieden. Zij voorzien dat het risico groot is dat casuïstiek blijft liggen waardoor deze als vanzelf verzwaart. En daarmee stapelen problemen zich op. Het sociale vangnet in de maatschappij, en zorg- en hulpverlening staan net als politie, onder druk. Ook zij hebben te maken met bezuinigingen. Een gevoel van bezig zijn met 'pappen en nathouden' blijft over. Politiemedewerkers vrezen dat het systeem zich aan het vastdraaien is. Tegelijkertijd wordt gewaarschuwd voor korte termijn denken: het is een illusie te denken dat deze problemen makkelijk op te lossen zijn, ook al ben je er vroeg bij. Deze problemen vergen veelal inzet voor langere termijn en een lange adem van zowel de politie als haar partners. Enkel een strafrechtelijk vervolg biedt veelal geen soelaas, er is daarnaast behoefte aan passende hulp en ondersteuning.

Anticiperen op 2027
Er wordt binnen de Nationale Politie al een aantal jaren ingezet op het intensiveren van de samenwerking tussen politie en GGZ, maar ook met GGD en ambulancediensten, in lijn met de afspraken binnen het coalitieakkoord, om ervoor te zorgen dat personen met onbegrepen gedrag zorg krijgen en niet onnodig worden opgepakt (zie VVD e.a. 2021, p.21). In aanvulling daarop wordt binnen de eenheid Amsterdam in de breedte gewerkt aan de inbedding en versterking van de regie op zorg- en veiligheidsvraagstukken.
Het is overduidelijk dat al deze problemen niet enkel de politie raken en dat integrale samenwerking, met zorg en hulpinstanties, onontbeerlijk is. Dit integraal samenwerken heeft een flinke impuls gekregen in 2021 met de komst van de landelijke agenda Zorg & Veiligheid die zich richt op betere samenwerking in het zorg- en veiligheidsdomein om (kwetsbare) inwoners te helpen[43]. Op alle basisteams in de eenheid Amsterdam is capaciteit vrijgemaakt en zijn regisseurs Zorg & Veiligheid aangesteld voor een meer integrale aanpak. En ook wat betreft de omgang met verdachten met onbegrepen gedrag op de cellencomplexen zijn de afgelopen jaren flinke stappen gezet. Zo werkt de eenheid Amsterdam met een protocol waarbij de zorg, wanneer nodig, aanwezig is op het cellencomplex en, in het geval van recidive, is er een persoonsgerichte aanpak 'verwarde verdachten'.

6. Samenwerken met publieke en private partijen

Ontwikkelingen sinds 2018
De politie werkt al op alle vlakken samen met partners. De problemen waarmee de organisatie te maken krijgt zijn bijna nooit alleen van de politie: veiligheid is van iedereen. Samenwerking is onontbeerlijk, maar de bal ligt vaak als eerste bij de politie. Een analyse van voorgaande trendbeelden laat zien dat er in de afgelopen jaren door politie en partners fors is geïnvesteerd in integrale aanpakken en de opzet van nieuwe coalities. In tegenstelling tot veel van haar partners is de politie 24/7 aan het werk, en vaak als eerste ter plaatse bij incidenten waar personen verward of onbegrepen gedrag vertonen, sprake is van huiselijk geweld of overlast en er problemen zijn met jongeren. De politie kan het echter niet alleen: vanwege de complexiteit van de problematiek maar ook vanwege het capaciteitsprobleem. Er wordt meer ingezet op samenwerken. Maar een meer integrale werkwijze kost tijd en vraagt investering. Het is een zoektocht, een weerbarstig proces met de nodige hobbels: de een kan niet voor de ander bepalen, het is overal krap en informatiedeling wordt ervaren als privacy-technisch moeilijk.

We zien de laatste jaren vooral beweging in zorg, ondermijning, digitalisering en jeugd. Er is en wordt hard gewerkt aan samenwerking op het gebied van personen met onbegrepen gedrag, huiselijk geweld, kindermishandeling, jeugd en criminaliteit. Om in verbinding te blijven met de wijken is en wordt veel in netwerken geïnvesteerd, en samenwerking met o.a. de BOA's. Ook blijft de politie in contact met jongerenwerk, buurtmoeders en -vaders. In de

ONDERTEKEND

strijd tegen ondermijning en de georganiseerde criminaliteit worden er de laatste jaren ook samenwerkingsverbanden opgezet, zowel internationaal en landelijk als lokaal. In RIEC-verband is in 2020 een flinke impuls gegeven aan de gezamenlijke aanpak van ondermijning in de regio. Op internationaal niveau was de ontsluiting van versleutelde cryptodata zoals Encrochat en Sky ECC het resultaat van een grootschalige samenwerking tussen de Nationale Politie en buitenlandse diensten.

Verwachtingen richting 2027
Het gemeenschappelijke doel en belang is om de veiligheid aan te pakken. En omdat de problemen te complex zijn voor ieder afzonderlijk, dringt de noodzaak tot samenwerken zich als vanzelf op. Wil de politie ontwikkelingen op het gebied van digitalisering, ondermijning en georganiseerde criminaliteit en zorg en veiligheid het hoofd kunnen bieden, dan kan dat onmogelijk zonder de inzet van partners, zowel privaat als publiek. Ieders specialisme is nodig en dient ook benut te worden. Samenwerken moet tot een prioriteit worden gemaakt.

En de samenwerking van de toekomst gaat verder dan de 'usual suspects'. Wetenschappers zien een trend waarbij meer burgers en private partijen betrokken zijn bij de veiligheidsaanpak (Tops e.a., 2022). Er komen immer meer (potentiële) publieke en private partners bij die actief willen en kunnen (en soms moeten) bijdragen aan de aanpak van veiligheid. Denk aan sociale mediabedrijven (hosts, servers), banken en beveiligingsbedrijven. En in het publieke domein dringt meer en meer het besef door dat 'veiligheid' een zaak is van iedereen en worden er (met vallen en opstaan) nieuwe manieren van 'samen optrekken' verkend en in werking gebracht.

Samenwerken blijkt lastig en complex. De politie denkt nog niet altijd integraal, is meer mono ingesteld. Zij heeft de neiging het toch zelf op te lossen en is in tegenstelling tot haar partners 24/7 beschikbaar. Politiemedewerkers signaleren en adviseren, en vervolgens is het veelal onduidelijk wat daar mee gedaan wordt door partner organisaties. Politie en partner(s) dienen duidelijk af te spreken wie welke rol en taak heeft en wie wanneer aan zet is. Het gaat enerzijds om investeren in elkaar en wederzijds vertrouwen opbouwen. Het gaat daarnaast ook om keuzes maken en verantwoordelijkheden daar te leggen waar ze horen. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met de beperkingen in capaciteit van alle ketenpartners, waaronder die van het OM en de rechtspraak. Het is bekend dat de strafrechtketen overbelast is en te maken heeft met lange doorlooptijden.

Anticiperen op 2027
Ook bij de politie is het (steeds meer) doorgedrongen dat samenwerken met andere partijen een toegevoegde waarde heeft. In het jaarplan 2023 van de eenheid is samenwerking met partners integraal onderdeel van de aanpak op alle geprioriteerde thema's.

Ondanks convenanten blijft informatie-uitwisseling een bottleneck in de samenwerking. Er is terughoudendheid om informatie te delen en vaak verschuilen politiemedewerkers en partners zich achter privacywetgeving omdat ze niet weten wat er wel mogelijk is binnen deze wetten. Er ligt een wetsvoorstel 'Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden'[44] dat een juridische basis moet gaan bieden voor verwerking van persoonsgegevens door samenwerkingsverbanden.

7. Interne ontwikkelingen rond capaciteit, werkdruk en welzijn

Ontwikkelingen sinds 2018
De werkdruk binnen de politie is groot en dat heeft een enorme impact op politiemedewerkers. Het capaciteitsprobleem bij politie is al sinds lange tijd onderwerp van gesprek. Zoals de korpschef het in 2018 al verwoordde: "*de keten is krap en het kraakt"* (TB 2019: p.11). Er is sprake van een overbelaste politieorganisatie die elke dag keuzes moet maken welke zaken wel en welke zaken niet op te pakken.

Het capaciteitsgebrek is de afgelopen jaren nijpender geworden. Er is sprake van een lage instroom van nieuwe agenten in combinatie met een pensioneringsgolf. Een structurele oplossing voor het probleem is vooralsnog niet in zicht. In het trendbeeld van vorig jaar is het capaciteitsgebrek als knelpunt nummer één voor het politiewerk benoemd. Factoren die bijdragen aan de verhoogde werkdruk zijn onder andere de verharding van de samenleving, complexere problematiek, de toegenomen maatschappelijke onrust en het gevoel steeds meer (oneigenlijke) taken toebedeeld te krijgen. Wat betreft bewaken en beveiligen wordt er steeds meer inzet van de politie gevraagd. En agenten worden ook zelf slachtoffer van intimidatie, bedreiging en geweld tijdens het werk.

ONDERMIJNING

Het aantal meldingen van personen met onbegrepen gedrag neemt al jaren toe. Deze meldingen drukken een zwaar stempel op het politiewerk omdat het complexe problematiek betreft die bovendien veelal onoplosbaar is op korte termijn. Politiemedewerkers signaleren hierin ook een verzwaring en vangen noodgedwongen veel op.

Het aantal demonstraties lag voor 2020 al hoog, maar sinds de coronapandemie lijkt de geest uit de fles en is de bereidheid tot demonstreren gestegen. De vele demonstraties vergen veel van de politie. Politieagenten komen minder toe aan hun reguliere werk en de aanwezigheid en signaalfunctie in de wijk staat onder druk. Daarbij komt dat het politiewerk onder een vergrootglas ligt en breed wordt uitgemeten in de media. Dat alles heeft weerslag op de politiemedewerkers, niet alleen qua ervaren werkdruk, ook qua mentaal welzijn. Desalniettemin tonen politiemedewerkers een grote gedrevenheid en intrinsieke motivatie voor hun werk:

> *"We doen waar we voor staan. We hebben enthousiaste collega's. Iets wat ons bindt als politie: behulpzaam willen zijn zit in ons DNA. Met het kleine beetje dat we hebben, zijn we toch trots op wat we doen. Dat geeft energie."*

Verwachtingen richting 2027
De ervaren krapte qua capaciteit zal aanhouden de komende jaren. De vergrijzing hakt erin en de instroom van nieuwe agenten is minder vanzelfsprekend dan voorheen. De arbeidsmarkt is momenteel ontzettend krap en jonge werknemers zijn ook heel gewild bij andere organisaties. Daarbij vragen politiemedewerkers zich af of de politie nog wel zo'n aantrekkelijke werkgever is met al haar protocollen en grote mate van bureaucratie: "*Mensen met een millennial mindset houd je daarmee niet binnenboord."*

Vanwege de krapte op de arbeidsmarkt en de lage instroomcijfers bij de politie zal er onvoldoende personeel zijn om de basispolitiezorg volledig op orde te krijgen en bijvoorbeeld de principes van Veiligheid Voorop[45] te garanderen. De juiste mensen op de goede plek krijgen, is een uitdaging. En diversiteit binnen de organisatie is hard nodig. Het werven, opleiden en inwerken van nieuwe medewerkers zal in de komende jaren veel tijd en inzet vergen. Nieuwe collega's zijn na hun (korte) opleiding startbekwaam maar nog niet vakbekwaam. En daarover maakt men zich zorgen: wat zijn de risico's om mensen met (te) weinig training het huidige uitdagende en immer complexer wordende politiewerk te laten uitvoeren?

De hoge werkdruk gaat vooral ten koste van het eigen personeel. Dat is wat politiemedewerkers momenteel al zien gebeuren en waarvan zij verwachten dat dit de komende jaren doorzet. Agenten krijgen veel en vaak te maken met hardnekkige problemen waarbij een oplossing niet direct voorhanden is (denk aan GGZ-problematiek), en ze krijgen te maken met soms zeer grote weerstand op straat en tijdens protesten. Dat alles trekt een wissel op mensen. Daarbij komt dat collega's aangeven de nodige 'vrije ruimte' te missen in hun werk. Politiemedewerkers voelen zich vaak beperkt door protocollen, bureaucratische procedures, het onder de loep liggen en de mogelijkheid van klachten over het politieoptreden.

De indruk bestaat dat de politie zowel 'overal van is' als 'in alles te weinig doet'. Kijkend naar de toekomst achten politiemedewerkers het noodzakelijk om in ieder geval anders en slimmer dan nu het geval is te gaan werken. Iedere politiemedewerker zal in de basis - ook digitaal - goed toegerust moeten zijn. Maar de agent die alles kan, de 'oude bromsnor' van weleer of 'het schaap met vijf poten' bestaat niet (meer). Het werk is zo veelzijdig en complex dat je dat niet in één persoon kunt verenigen. De samenleving is volop in verandering en de politie van de toekomst zal daarom meer gedifferentieerd moeten zijn dan ze nu is.

Anticiperen op 2027
Een prettig en veilig werkklimaat is van groot belang voor de politie. De mens achter de collega is belangrijk en daarom is er ruimte voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van collega's, zodat ze duurzaam inzetbaar en toegerust voor het werk zijn. In het jaarplan van 2023 gaat de aandacht uit naar o.a. het digitaal vaardiger maken van politiemedewerkers, veilige en inclusieve teams, leiderschapsontwikkeling, teamontwikkeling en integriteit.

Met diverse maatregelen en initiatieven wil het korps de capaciteitsdruk verlichten. De invoering van Blauw Capitaal is hier een recent voorbeeld van: via deze landelijke applicatie kunnen (basis)teams advertenties plaatsen, en kunnen collega's – op vrijwillige basis – reageren en een dienst meedraaien. Daarnaast is er aandacht voor de duurzame inzetbaarheid van medewerkers, niet alleen vanuit capaciteit bevorderende maatregelen maar ook door gericht aandacht te hebben voor het veilig en gezond werken, bijvoorbeeld via projecten als 'sterk op het werk' en door de inzet van het Team Vitaal.

ONDERMARGO

Tot slot

De hoop is dat bovenstaande bevindingen voor zowel politiemedewerkers, partners als burgers aanknopingspunten geven om het gesprek aan te gaan over de politie van de toekomst.

Veel problematieken en ontwikkelingen zijn dermate groot dat ze niet direct beïnvloedbaar zijn door de politie en de veiligheidspartners. Ook al lukt het vaak om verschil te maken, het is overduidelijk dat de politie niet alles kan. Keuzes maken lijkt onvermijdelijk en klinkt eenvoudig, maar is tegelijkertijd welhaast ondoenlijk voor een organisatie die ‘overal van is’ en bovendien 24/7 beschikbaar is. Maar, ‘niet kiezen is ook kiezen’, zeker binnen een context waarin je werkaanbod zich als vanzelf blijft aandienen. Het is en blijft zoeken naar de juiste balans om een betrouwbare partner te blijven die zich inzet voor wat burgers nodig hebben.

ONDER EMBARGO

Bronnen

Geraadpleegde professionals

Brainstormsessies (N=56)
Vanuit de eenheid Amsterdam namen zowel teamchefs, operationeel specialisten (A t/m D), seniors en operationeel experts deel aan de sessies, afkomstig vanuit diverse diensten en districten:

- Dienst Regionaal Operationeel Centrum (DROC)
- Dienst Regionaal Operationele Samenwerking (DROS)
- Dienst Regionale Recherche (DRR)
- Staf Amsterdam
- Dienst Regionale Intelligence Organisatie (DRIO)
- District Zuid
- District West
- District Oost
- District Centrum Noord

Daarnaast zijn sessies gehouden met medewerkers van:

- RIEC-Amsterdam Amstelland
- Amstelland-gemeenten (OOV)
- Onderzoekers A&O landelijk

Geraadpleegde experts (N=14)

- Leden OR eenheid Amsterdam (2)
- OM
- Eenheidsleiding Amsterdam (2)
- Experts digitalisering Staf Korpsleiding (2)
- Medewerker RIEC-AA
- Lid WRR
- Medewerker RIK eenheid Amsterdam
- Medewerker Strategie Staf Korpsleiding
- Expert ondermijning, eenheid Zeeland-West-Brabant
- Expert Zorg en Veiligheid landelijk
- Medewerker Politieacademie

Leescommissie
De leescommissie bestond uit onderzoekers en/of adviseurs van:

- Openbaar Ministerie/ Arrondissementsparket Amsterdam (OM)
- Openbare Orde en Veiligheid (OOV) van de gemeenten: Amsterdam, Diemen, Amstelveen, Aalsmeer en Uithoorn
- Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS), gemeente Amsterdam
- Eenheidsinstelligence (DRIO) eenheid Amsterdam
- Team Bestuurszaken Staf Korpsleiding
- Belastingdienst MKB
- Ministerie van Justitie en Veiligheid

Literatuur

AIVD (2022). *2021: Jaarverslag AIVD*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst.

Beer, J. de, C. van Duin, N. van der Gaag en P. Ekamper (2020). *Bevolking 2050 in beeld. Drukker, diverser en dubbelgrijs. Deelrapport Verkenning Bevolking 2050*. NIDI & CBS.

Bijleveld, C., R. Salet, A. Damstra en D. Stéfanovic (2021). *Politiefunctie in een veranderende omgeving*. Working paper. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

Deloitte (2022). *Organisatievisie Eenheid Amsterdam*. Definitief concept. In opdracht van: Eenheid Amsterdam en Politie Diensten Centrum (pdc), sector Huisvesting (advies stuk, politie intern).

Deloitte Center for Government Insights (2022). *Government trends 2022: Building resilient, connected, and equitable government of the future*. Deloitte Insights.

ONDER EMBARGO

Derksen, P., M. van de Ridder, E. Staffeleu, T. de Klerk, J. Groenewoud en J. Hintzbergen (2022). *Trends in Veiligheid 2022-2023. Het veiligheidsdomein als baken in dynamische tijden.* Utrecht: Capgemini Nederland B.V.

Europol (2021). European Union serious and organised crime threat assessment. *A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime*. Luxembourg: Publications Office of the European Union (SOCTA).

Graaf, B. de (2022). *Crisis!* Amsterdam: Prometheus.

KIS (Kennisplatform inclusief samenleven) (2019). *Tien experts over de maatschappelijke trends van 2020*. *https://www.kis.nl/artikel/tien-experts-over-de-maatschappelijke-trends-van-2020-de-boosheid-zal-ook-2020-de-toon-van-het-publieke-debat*

Korvinus, H.C.D. (2022, 25 mei). *Overkoepelend beeld van tien jaar toezicht op de politie organisatie*.[Kamerbrief] Geraadpleegd 20 januari 2023. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/27/tk-brief-inspectie-justitie-en-veiligheid-overkoepelend-beeld-van-tien-jaar-toezicht-op-de-politie-organisatie

Landelijke Stuurgroep Zorg en Veiligheid (2021*). De landelijke agenda Zorg en Veiligheid: 'Perspectief 2025'*. Landelijke Stuurgroep Zorg en Veiligheid.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) (2022). *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 57*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, NCTV.

Politie eenheid Amsterdam (2018). *Trendbeeld. Trends en ontwikkelingen in de Eenheid Amsterdam*.

Politie eenheid Amsterdam (2019). *Trendbeeld 2019. Voorbij de cijfers*. Amsterdam: Politie eenheid Amsterdam, Team A&O.

Politie eenheid Amsterdam (2020). *Trendbeeld 2020. Voorbij de cijfers*. Amsterdam: Politie eenheid Amsterdam, Team A&O.

Politie eenheid Amsterdam (2021). *Trendbeeld 2021. Politiewerk in coronatijd*. Amsterdam: Politie eenheid Amsterdam, Team A&O, Onderzoekersgroep.

Politie eenheid Amsterdam (2022). *Trendbeeld 2022. Politiewerk in onrustige tijden*. Amsterdam: Politie eenheid Amsterdam, Team A&O, Onderzoeksgroep.

Putters, K. (2022). *De menselijke staat. Burgerperspectief als voorwaarde voor een toekomstbestendig sociaal contract*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

PwC (g.d.) Megatrends. *www.pwc.nl/en/topics/megatrends.html*

Sloot, B. van der, Y. Wagensveld en B. Koops (2021). *Deepfakes: de juridische uitdagingen van een synthetische samenleving*. Tilburg Institute for Law, Technology, and Society.

Spapens, A., E.W. Kolthoff en W. Stol (2016). Georganiseerde misdaad in de 21e eeuw. *Tijdschrift voor Criminologie*, *58*(2), 3-18.

Studiecentrum SBO (2021). *Tien trends in openbare orde en veiligheid 2022*. *blog.sbo.nl/veiligheid/10-trends-in-openbare-orde-en-veiligheid-2022/*

Terpstra, J., R. Salet, I. van Duijneveldt en T. Havinga (2021). *Gebiedsgebonden politiewerk in ontwikkeling. Onderzoek naar basisteams in een digitale en superdiverse samenleving.* Nijmegen: Radboud Universiteit.

Tops, P. en Tromp, J. (2019). *De achterkant van Amsterdam.* Gemeente Amsterdam.

Tops, P., J. van Ostaaijen en R. Boswijk (2022). *Lokaal Veiligheidsbeleid in 2030. Normaliseren, versnellen en alert blijven.* Den Haag: VNG.

ONDER EMBARGO

Colofon

Uitgave
Nationale Politie, eenheid Amsterdam
Dienst Regionale Intelligence Organisatie
Team Analyse & Onderzoek: Onderzoeksgroep

Redactie: Maud van Bavel, Christel van Sambeek en Sandra ter Woerds

Projectleiding: Marlijn Peeters

Postbus 2287
1000 CG Amsterdam

Datum
16 februari 2023

Versie
1.0 definitief

Rubricering
Niet vertrouwelijk

Illustraties
n.n.t.b.

Copyright © 2023
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd op geautomatiseerde wijze opgeslagen of openbaar gemaakt in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Politie.

ONDER EMBARGO

Eindnoten

[1] Zie o. a het Regionaal Veiligheidsplan 2023-2026, Concept *openresearch.amsterdam/nl/page/89429/regionaal-veiligheidsplan-2023-2026* en het Jaarplan 2023 van de eenheid Amsterdam
[2] Trouw.nl, 'Henk van Essen is korpschef van de Nationale Politie. 'De maatschappelijke onvrede wordt niet minder', 18 december 2022. *trouw.nl/es-b5aaaf25*
[3] Politie.nl, '30 aanhoudingen bij verboden demonstratie Museumplein', 2 januari 2022. *politie.nl/nieuws/2022/januari/2/05-24-aanhoudingen-bij-verboden-demonstratie-museumplein.html*
[4] Parool.nl, 'Boeren rijden met trekkers de dam op: we komen vriendelijk protesteren', 6 juli 2022. *parool.nl/cs-bef76a12*
[5] NOS.nl, 'Demonstratie op de Dam met vrachtwagens en trekkers', 22 juli 2022. *nos.nl/artikel/2437999-demonstratie-op-de-dam-met-vrachtwagens-en-trekkers*
[6] RTL Nieuws, 'Waardering voor politieoptreden, gijzeling in buitenland ook groot nieuws', 23 februari 2022. *rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5290327/gijzeling-amsterdam-apple-store-leidseplein*
[7] Parool.nl, 'Reconstructie: 'De selfie van de Apple Store-gijzelnemer onthulde dat de bom nep was, maar dat stelde nog niet gerust', 26 februari 2022. *parool.nl/cs-b9fe5a5e*
[8] AT5.nl, DSI-agent die gijzelnemer Leidseplein aanreed krijgt onderscheiding van Halsema', 24 september 2022. *at5.nl/artikelen/216956/dsi-agent-die-gijzelnemer-leidseplein-aanreed-krijgt-onderscheiding-van-halsema*
[9] AD.nl, De dag na de gijzeling in de Apple Store, dit zijn de reacties: 'Ongelofelijk opgelucht', 23 februari 2022. *ad.nl/amsterdam/~a2081eb6/*
[10] AD.nl, Negen aanhoudingen bij confrontatie met ME rond Ajax-Benfica, agenten lopen brandwonden en gehoorschade op', 16 maart 2022. *ad.nl/amsterdam/~ad638482/*
[11] Politie.nl, ''Politie treedt op voorafgaand aan wedstrijd Ajax –Benfica', 15 maart 2022. *politie.nl/nieuws/2022/maart/15/05-politie-treedt-op-voorafgaand-aan-wedstrijd-ajax--benfica.html*
[12] NOS.nl, 'Tekort aan beveiligers zet streep door huldiging Ajax op Museumplein, Halsema 'bedreigd', 9 mei 2022. *nos.nl/artikel/2428121-tekort-aan-beveiligers-zet-streep-door-huldiging-ajax-op-museumplein-halsema-bedreigd*
[13] AT5.nl, 'Burgemeester Halsema doet aangifte van bedreigingen rond Ajaxhuldiging', 20 mei 2022. *at5.nl/artikelen/215259/burgemeester-halsema-doet-aangifte-van-bedreigingen-rond-ajaxhuldiging*
[14] Parool.nl, 'Nieuwe arrestaties om bedreigingen Femke Halsema', 2 augustus 2022. *parool.nl/cs-bc5b854d*
[15] NRC.nl, 'Politietop ziet documentaire als kantelpunt in de aanpak van racisme binnen de politie', 24 mei 2022. *nrc.nl/nieuws/2022/05/24/-a4127788*
[16] No More Leaks, zie: *politie.nl/onderwerpen/no-more-leaks.html*
[17] RTLnieuws.nl, 'Man (25) uit Almere opgepakt om handel in data 'tientallen miljoenen' personen', 25 januari 2023. *rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5361597/man-almere-aangehouden-handel-persoonsgegevens*
[18] Politie.nl, 'Tien man aangehouden op verdenking van ondergronds bankieren', 28 april 2022. *politie.nl/nieuws/2022/april/28/05-tien-man-aangehouden-op-verdenking-van-ondergronds-bankieren.html*
[19] Parool.nl, 'Politiechef: inzet Ter Apel gaat ten koste van werk Amsterdam', 25 augustus 2022. *parool.nl/cs-b0a655d8*
[20] Parool.nl, Geweld kostte in 2022 in Amsterdam 12 levens: veel verdachten en slachtoffers zijn (zeer) jong', 30 december 2022. *parool.nl/cs-bacd8cb5*
[21] Parool.nl, 'Drie keer levenslang in liquidatiezaak Eris, ook andere forse straffen', 5 juli 2022.*parool.nl/cs-b00a2d13*
[22] NOS.nl, 'Het Marengo-proces in de Bunker wordt nu ook door militairen beveiligd', 1 maart 2022. *nos.nl/artikel/2419351-het-marengo-proces-in-de-bunker-wordt-nu-ook-door-militairen-beveiligd*
[23] NHnieuws.nl, 'Recordvangst cocaïne in Amsterdamse haven vorig jaar', 26 januari 2023. *nhnieuws.nl/nieuws/313964/recordvangst-cocaine-in-amsterdamse-haven-vorig-jaar*
[24] Parool.nl, '1100 kilo cocaïne gevonden in Westelijk Havengebied', 14 juli 2022. *parool.nl/cs-b00fd492*
[25] Parool.nl, 'Een Rolex is een geliefde roversbuit', 4 juli 2022. *parool.nl/cs-bc71d987*
[26] Parool.nl, 'Rolexrover zet pistool op hoofd gast terras Beethovenstraat', 3 juli 2022. *parool.nl/cs-b6751505*
[27] Trouw.nl, 'Er zit meer achter de roof van een Rolex dan het horloge alleen', 12 augustus 2022. *trouw.nl/cs-bc647114*
[28] Bron: interne politiecijfers, en zie Parool.nl, 'Politie ziet veel meer aanslagen met explosieven: 'Vuurwerk wordt gebruikt als bedreiging', 25 oktober 2022. *parool.nl/cs-bd46e951*
[29] Parool.nl, 'In 2022 al 35 aanslagen op woningen: 'Ik zit te wachten op de volgende klap', 18 juni 2022. *parool.nl/cs-b0b55c89*
[30] Parool.nl, '26 aanhoudingen bij onrust Osdorp, Halsema 'woedend' vanwege geweld tegen politie', 19 oktober 2022. *parool.nl/cs-ba734b1a*
[31] NHnieuws.nl, 'Relschoppers Amstelveen waren geweigerde gasten bij Eritrees feest', 31 oktober 2022. *nhnieuws.nl/nieuws/310404/relschoppers-amstelveen-waren-geweigerde-gasten-bij-eritrees-feest*
[32] AD.nl, 'Grove fouten tijdens proef preventief fouilleren: tien panden onterecht betreden door politie Amsterdam', 16 januari 2023. *ad.nl/amsterdam/~a398e133/*
[33] Parool.nl, 'Halsema: Mercatorplein veiligheidsrisicogebied tijdens WK-wedstrijd Marokko', 30 november 2022. *parool.nl/cs-b6118044*
[34] Onder cybercriminaliteit wordt verstaan: cybercrime in de enge zin én gedigitaliseerde criminaliteit. Cybercrime in de enge zin betekent het plegen van strafbare feiten met ICT als middel en doel. Gedigitaliseerde criminaliteit betreft klassieke misdrijven die (mede) worden gepleegd met ICT als middel.
[35] Stol, W. Ph. (2013). Lectoraat Cybersafety NHL Hogeschool, Jaarverslag 2012. Oktober 2013. *www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/90032.PDF*
[36] Volkskrant.nl, 'Rechters en advocaten steeds vaker bedreigd', 3 december 2022. *volkskrant.nl/kijkverder/v/2022/rechters-en-advocaten-steeds-vaker-bedreigd-vroeger-scheldpartijen-nu-doodsbedreigingen*
[37] Zie: *www.weerbaresierteeltsector.nl/home*
[38] Parool.nl 'Recherche chef Andy Kraag: 'We pakken ze bij hun achilleshiel: communicatie'' 3 februari 2023. *parool.nl/~b91ce2ee/*
[39] Parool.nl, 'Duitsland pakt 25 rechts-extremisten op die mogelijk staatsgreep wilden plegen', 7 december 2022. *parool.nl/cs-b6ab860f*

NIET TER PUBLICATIE

[40] Parool.nl, 'Belgische minister vanaf onderduikadres over Nederlandse dreiging: 'men wilde mij ontvoeren', 25 september 2022. *parool.nl/cs-b87ff70d*
[41] NOS.nl, 'Gewonde slachtoffers mesaanval Amsterdam buiten levensgevaar', 22 mei 2021. *nos.nl/artikel/2381828-gewonde-slachtoffers-mesaanval-amsterdam-buiten-levensgevaar*
[42] Eenzelfde bevinding komt voort uit de medewerkersmonitor uit 2021. De antwoorden op de stelling 'de politie wordt belast met taken die niet bij de politie thuis horen' laten duidelijk zien dat dit door een grote meerderheid van de medewerkers als zodanig wordt ervaren (bron: politie-interne rapportage van de dienst Communicatie)
[43] Landelijke Stuurgroep Zorg en Veiligheid, 2021
[44] 'Wetsvoorstel 35447 'Wet Gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden', *www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35447_wet_gegevensverwerking_door*
[45] 'Toolkit huiselijk geweld', Kennisbank Politieacademie, juli 2022: *https://kennisbank-api.politieacademie.nl/v1.0/content/resource/ccms/documenten/Toolkit_huiselijk_geweld.pdf*

ONDER EMBARGO